

Moda ve Feminizm İçinde Kadın Olmak

DOI: 10.26466/opus.487892

*

Serife Yıldız* - Nihal Ulurasba**

*Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Selçuklu/Konya/Türkiye

E-Mail: gulcu@hotmail.com

ORCID: [0000-0002-7234-983X](https://orcid.org/0000-0002-7234-983X)

* Y.L. Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Selçuklu/Konya/Türkiye

E-Mail: nihalulurasba@gmail.com

ORCID: [0000-0002-7426-3239](https://orcid.org/0000-0002-7426-3239)

Öz

Moda tasarımlarındaki yeni yaklaşımlar, kadının kamusal alandaki özgürlüğüne yeni bir anlam katabileceği gibi kadın haklarının savunulması, kadının sosyal dünyasındaki pozisyonunu giyim eğilimleriyle muhafaza ederek ilerlemesine imkân sağlayacaktır. “Kadın böyle giyinir” gibi emir cümleleri yerine “Kadın kendi istediği gibi giyinir, kendisini de giyindiği gibi ifade eder” biçiminde açıklayıcı, özgür bir yaklaşım moda tasarımı ve feminizm kavramı arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. Bu ilişkiyi açıklayabilmek için de moda ve feminizm konusunun ele alınması, irdelenmesi bu açıdan kadına bakış açısı feminizm bağlamında moda tasarımı açısından önemsenmiştir. Bu araştırmada henüz hâlâ tam anlamıyla oluşmamış kadın özgürlüğünü, dolayısıyla feminizmi, kadın bedeninde görünür hale getiren moda tasarımının anlaşılabilmesinin önemli olduğunu düşünülmüştür. Sosyal ve toplumsal haklarını arayan kadınların Feminizm ve sonrasında kıyafet değişimini ortaya koyma; modaya ve kadın özgürlüğüne katkısını ortaya koymaya çalışılan bir araştırmadır. Giysilerin değişimi ve seçiminde feminizm etkisi, feminizm ve modanın arasında ilişki olup olmadığı konusunda araştırma planlanmıştır. Feminizmi bir yaşam tarzı olarak benimseyenler kendini giysi bağlamında özgürce ifade edip etmediği ve görüşlerinin moda tasarımına nasıl yansıdığı görülmüştür. Bu konu; kadınların özgürlük hareketi olarak bilinen feminizm düşüncesinin moda üzerindeki kuvvetli etkisinden dolayı seçilmiştir. Araştırma tarama modelledir. Modanın tarihi süreç içerisindeki değişimlerinden yola çıkarak kadının feminist hareketler ile birlikte modaya yön verişine bu araştırma ile tanıklık edilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Feminizm, Moda tasarımı, Kadın*

Being A Woman in Fashion And Feminism

*

Abstract

New approaches to fashion design can add a new meaning to the freedom of women in the public sphere, and the defense of women's rights will enable women to keep their position in the social world with their tendency to wear. Instead of order statements like "Woman dresses like this", "Woman dresses as she wants and express herself with her clothing style." reveals that the relationship between the concept of fashion design and feminism which is a free approach. In order to explain this relationship, the subject of fashion and feminism and its point of view are examined in terms of feminism and fashion design. In this study, considered that important to understand the fashion design that makes women's feminism, visible in the female body, which is not yet fully formed. Furthermore, an attempt to reveal the contribution of women who seek social and social rights, feminism and their contribution to fashion and women's freedom. The study was planned to determine the relationship between feminism and fashion, the effect of feminism on the change and selection of clothing. Those who adopt feminism as a lifestyle, whether they express themselves freely in the context of clothing, and how their views reflect on fashion design are seen. This subject was chosen because of the strong influence of the idea of feminism, known as the freedom movement of women, on fashion. The research is survey modeled. With this research, the woman will be witness to the fashion as well as feminist movements, based on the changes in the history of fashion in the process, and witness the feminist movements.

Keywords: *Feminism, Fashion design, Women*

Giriş

Giyindiklerimiz bizim konuşmadan anlattığımız iletişim aracımızdır. Giyindiklerimizin karşımızdakine anlatmak istediği bir şeyler vardır. Öyle ki kıtadan kıtaya değişiklik göstermesinin sebebi olarak kültürün yanında iletişimi ve toplumsal algıyı da ele almamız mümkündür. Modanın imleyeni olarak giysiye verilen bu öncelikli yer tesadüf değildir. Kostüm bileşenlerinden başka nesnelere, başka maddi öğelerde insanlık tarihi boyunca bu rolü üstlenmiştir(Waquet ve Laporte, 2011, s.10).

Moda, yapıntılara sürekli olarak yeni anlamlar yükleyerek toplumsal kimliklerin yeniden tanımlanmasına yol açar(Davis, 1992, s.17-18). Modanın bir başka işlevi de; bireysel kimlik kavrayışı ile benzer giysiler kullanan çeşitli toplumsal gruplara üyelik yoluyla edinilen toplumsal kimlik arasındaki ilişkileri yorumlamak için farklı söylemler kullanır(Crane, 2003, s.27). Modayı incelemek çok kapsamlı bir işidir. Çok az kişinin anladığı Haute Couture'i tasarımcı etiketleri, kuşe kağıtlı dergiler ve toplumun elit tabakası ile sınırlı değildir. Modanın üretilmesi ve tüketilmesi ile bağlantılı karmaşık ekonomik, siyasi ve kültürel konular toplumun tüm kesimlerini etkiler(Mackenzie, 2017, s.6) Modaya uygun giysiler, sınıfı ve toplumsal kimliği ifade etmek için kullanılmakla beraber, bu giysilerin iletileri esasen kadınların ve erkeklerin cinsiyet kimliklerini nasıl algıladıkları ya da nasıl algılamalarının beklendiği ile ilgilidir(Crane, 2003, s.30). Yaşamın her alanında etkin olan ve insan hayatını her yönüyle biçimlendiren moda olgusu, bir çok alanda yeni tarzlar ortaya koyarak yeni tüketim kanalları açmaya yönelik şekilde biçimlendirildiği halde mode denilince ilk akla gelen gündemde olan giysi modasıdır(Pektaş, 2003, s.14). Moda denilince akla gelen ikinci unsur ise kadın ve giysileri gelmektedir. Bu durum bize moda sadece kadının sorunu gibi bir algı oluşturmaktadır.

Kadın sorunu farklı biçimlerde de olsa hemen hemen bütün toplumlarda varlığını sürdüren ve bu yüzden toplumsal teorilerde önemli yer tutan bir konudur(Demir, 2014, s.11). Birçok grubun aynı amaç uğruna eylemler düzenlemesi, bu grupların teorik anlamda hangi felsefi temele sahip olduklarını anlama merakını uyandırmaktadır. Çünkü her yeni toplumsal hareket, toplumu ayaklandıran konunun ehemmiyetine

göre sivil toplum hareketine dönüşmektedir. Sivil toplum hareketlerinin ise pek azı bir kuramın adı olmakta ve akademik çalışmalara konu olmaktadır. Bir sivil toplum hareketi olarak böylesi toplumsal hareketler içerisinde ön saflarda yer alan feminist gruplar, araştırma konumuzu spesifikleştirerek feminist teori ve moda üzerinde yoğunlaşmamızı sağlamıştır.

Feminizmle ilgili teorik ve tarihsel tartışmalara girmeden önce feminizmin tanımını yapmakta fayda vardır. Feminizm 18. Yüzyılda İngiltere’de doğan, cinsler arasındaki eşitliği kadın haklarının genişletilmesiyle sağlamaya çalışan toplumsal bir harekettir (Marshall, 1999, s.240). Bu çalışmada; Moda içerisinde kadının yeri, feminizm, feminizm öncesinde kadına dayatılan korse, crinolin etek, gibi tarih boyunca kullanılmış ve kadının özgür hareket etmesini engelleyen ve estetik değerleri ön sırada tutan giysi anlayışından bahsedilmiştir. Kadının konumunun erkeğin konumunun iltimasından geçtiği dönemlere örnekler verilmiştir. Feminizmle birlikte bloomer pantolonların gelişi ile kadınların günlük hayata daha iyi adapte oldukları; rahat, sağlıklı, hareket kolaylığı sağlayan aynı zamanda kadını feminen gösteren giysilerinde bu bağlamda kullanıldığı görülmüştür. Yer yer erkeksileşen (maskülen) çizgiler de görülmüştür.

Bu araştırmanın amacı; modanın gelişimi üzerine bilimsel bir düşünme, bu gelişmelerinin nedenlerinin ve bağlamının araştırılması, modayla ilgili olguların feminizm açısından irdelenmesidir. “Moda ve Feminizm İçinde Kadın Olmak” isimli bu araştırma tarama modeli nitel bir çalışmadır. Bu araştırma feminizm ve moda gibi toplumsal olgulara ilişkin derin bir anlayışa ulaşmayı amaçladığından ve ‘neden, nasıl’ gibi anlamaya yönelik sorulara cevap aramaya çalıştığından nitel bir araştırma özelliğine sahiptir.

Nitel araştırma “... araştırmacının kendiliğinden, doğal olarak oluşan olguları tüm karmaşıklığı içinde incelemesi, irdelemesi” olarak ifade etmek mümkündür (Fraenkel ve Warren, 2000, s.669). Ayrıca bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Çalışma da toplumsal olgular içinde yer alan moda ve feminizmi kadınlar açısından araştırmak, değerlendirmek ve anlamayı ön plana alan bir yaklaşım sergilenmiştir. Araştırma konusunun amacı doğrultusunda; Kadınların Haklarına ulaşmada sivil toplum hareketi

olarak başlayan feminizmi, moda ile ilişkilendirerek moda ve feminizm içerisinde kadının durumu irdelenmiş ve aşağıdaki problem cümlelerine cevap aranmıştır.

Araştırma problemleri:

1. Moda kavramı bize neyi çağrıştırıyor?
2. Feminizm kavramına kadınlar açısından nasıl bakmalıyız?
3. Feminizmi moda açısından nasıl anlamalıyız?

Moda Kavramı ve Kadın

Kökünü Latince “yapmak” anlamına gelen *facito* kelimesine dayanan Moda terimi; zaman içinde, uyumluluk ve toplumsal ilişkiler, başkaldırı ve eksantriklik, toplumsal beklenti ve statü gibi bir dizi değer ve kavramı ifade etmektedir (Fogg, 2014, s.8). Moda, kelime karşılığının ötesinde geniş anlamlar ifade eden ve günümüzde halen tam olarak tanımlanmakta güçlük çekilen bir kavramdır. Fransızca “*le mode*”, Latince “*maniere*” kelimelerinin karşılığı olan “bir şeyi yapmanın yolunu” belirtmektedir (Çeğindir, 2017, s.20). Moda; sanat, ticaret, tüketim, teknoloji, insan bedeni, kimlik, modernite, küreselleşme, toplumsal değişim, politika ve çevreyi de içeren pek çok açıdan hayatımıza dokunur. Modanın estetik yönleri oldukça önemlidir (Fogg, 2014, s.7). Ayrıca moda kültürel olarak bir gruba ait yaşam tarzı ile ilgili aidiyetin sembolü, görsel ifade aracıdır (Çeğindir, 2017, s.21). Giyim tercihleri, insanların hem belli bir zaman dilimine uygun görünümlere (modaya) ilişkin güçlü normları, hem de olağanüstü bir seçenek zenginliğini barındıran kültürün belirli bir biçimini kendi amaçları doğrultusunda nasıl yorumladıklarını incelemek için çok önemli bir alan açmaktadır (Crane, 2003, s.11). Giysi, bütün toplum ve kültürlerde, bir toplumdan diğerine, en yetkin bireysel ve toplumsal özdeşleşme faktörüdür. Giysi, genellikle cinsiyetleri, yaşı, mesleki işlevi ve toplumsal mevkiyi ayırt etmeyi sağlar ve bu simgeler başkaları tarafından hemen okunabilir (Waquet ve Laporte, 2011, s.77). Modaya uygun kıyafet olgusunun genellikle batı dünyasına özgü olduğu ve köklerinin geleneksel giyimden Fransız etkisiyle hatların ve kesimin ön plana çıkarılarak 14. Yüzyıl saray çevrelerine uzandığı yönünde genel bir kanı bulunmaktadır (Fogg,

2014, s.9). Moda tarihçileri bir taraftan modanın başlangıcı olarak 19. yüzyıl ortalarındaki sanayi devrimini esas almaktadırlar.

Moda içinde var olduğu topluma ayna tutar. Hem kültürel bir fenomen hem de döneminin toplumsal , ekonomik, cinsel ve politik tutumlarını yansıtır. Ayrıca moda; kişilerin sınıfını, cinselliğini, yaşını, ırkını ve özellikle de cinsiyetinin tanımlamasına yardım ederek, toplumsal kimliği oluşturmanın ve ifade etmenin ayrılmaz parçasıdır (MacKenzie, 2017, s.6) Dolayısıyla moda; kadınların kimliğini oluşturmada ve toplum içerisindeki yerini koruma önemli olgular arasında yer aldığı görülür. Tarihsel süreç içerisinde bakıldığında kadınların toplumsal yapı içerisinde hakları için mücadele ettiği görülmektedir. Kadınlara yönelik toplumsal baskı karşısında ortaya çıkan bir kavram olan feminizm eşitlik ve özgürlük konuları ile ilgilenmektedir.

Feminizm veya feminist teori kavramı genel olarak kadın ile ilgili çalışmaların yapıldığı eleştirel ve yorumsamacı okul yöntemiyle ilişkili ve içeriden bakışın önem taşıdığı ideolojik bir yaklaşım biçimidir (Schroeder, 2007, s.46). Tarihsel sürece baktığımızda da ilk olarak 18.yüzyılda Mary Wollstonecraft tarafından ortaya atılmıştır.

Mary Wollstonecraft, 3 Ocak 1792’de feminist teori tarihindeki ilk önemli çalışma olan *AVindication of the Rights of Woman(Kadın Haklarının Savunusu)* adlı eserini tamamladı. Bu daha sonranın feminist düşüncesi için başat eser olmuştur (Donovan, 1997, s.15).

XVIII. yy feministleri Batı dünyasında önem kazanan devrimler ile Aydınlanma ve Akılcılık çağı olarak adlandırılabilir bu dönemde özellikle Amerikan Bağımsızlık Bildirisi’nin (1776) ve Fransa’nın İnsan Hakları Bildirisi’nin (1789) etkileri ile erkeklerin sahip olduğu doğal hakların aynısına kadınların da sahip olabilecekleri konusunda umut beslemişlerdir (Ersoy Çak, 2010, s. 102). 17. ve 18. Yüzyıllar boyunca-öncesinde ve sonrasında da kadının eş ve anne olarak evine ait olduğu varsayımı neredeyse evrenseldi. 18. Yüzyılın ortasından itibaren ve özellikle 19. yüzyılın başında tarihsel dönüşümler , özellikle de sanayi devrimi, kadını özel alanda tecrit ederek, iş yeri ile ev mekanını birbirinden ayırdı. Bu durum, akılcılığı kamusal alanda, akıl-dışıılığı ve ahlakı özel alanda ve kadınla özdeşleştiren aydınlanma düşüncesini desteklemiştir (Donovan, 1997, s.19).

Kadın, bir cinsiyet kategori üyesi olarak varsayıldığında, ister feminist yaklaşımlar çerçevesinde olsun, ister kadını söz konusu eden sosyal projeler çerçevesinde olsun, ister devletin yasaları çerçevesinde olsun, sosyal eşitsizliklerin birincil mağduru olarak ele alınır (Elçi, 2011, s.3). Örneğin feminist araştırmacılardan Sancar (2003), feminist düşünce ve politikaların sonucu olarak kadın çalışmaları alanını şöyle tanımlamaktadır: "Kadın çalışmaları alanı, kısaca kadınların nasıl ezildiği, ama buna rağmen nasıl var olduğu ve bununla baş etmeyi nasıl becerebildiği; bu mücadelelerin tarihi, yani cinsiyete dayalı ezilmenin bugüne kadar nasıl devam edebildiğini anlamaya çalışmak olarak tanımlanabilir..." (Elçi, 2011, s.3).

Toplumsal statünün ve cinsiyetin en belirgin göstergelerinden biri olan ve bu nedenle sembolik sınırların korunmasında ya da yıkılmasında etkili olan giyim, toplumsal yapılar içindeki konumların farklı çağlarda nasıl algılandığını ve statü sınırlarının nasıl belirlendiğini gösterir (Crane, 2003, s.11). XIX. yüzyılın sınıf yapısının kadınlar üzerindeki etkisi erkekler üzerindeki etkisinden farklıdır. Toplumun bütün katmanlarındaki kadınlara yalnızca bir kaç yasal ve siyasi hak tanınmıştır. XIX. yüzyılın sonlarında bilim adamları, kadınlar ve erkekler birbirinden farklı oldukları için toplumsal rollerinin de farklı olması gerektiğini savunmuşlardır (Crane, 2003, s.31).

Ancak, Avrupa'da Rönesans ve Reform hareketleriyle başlayan aydınlanma düşüncesi, keşif ve icatların peş peşe insanlığın hizmetine sunulması, gelişen ulaşım araçlarıyla nüfus hareketlerinin artmasıyla oluşan toplumlar arası etkileşim Fransız İhtilali ile resmi olarak insanlar arasındaki din, dil, ırk, sınıf ayrımının olmadığı ilan edilmesi, kısaca modernleşme süreci hayatın her alanında gösterdiği etkiyi giyim alanında da göstermiş ve giysi biçimleri daha hızlı bir değişim sürecine girmiştir (Pektaş,2006, s.16).

Feminizm İçinde Modayı Anlamak

Moda ve tasarım; insanoğlunun yerleşik yaşama geçmesiyle başlayan gereksinimlerinin getirdiği kendini beğenme ve beğendirme duygusunun ön plana çıkması ile oluşmuştur (İmre, 2016, s. 189). Her birey tarzı ile farklılık yoluna gitse dahi gene kendini modanın içinde bulur. Çünkü

insanlar hoş karşılanmak isterler. Farklı amaçlarla farklı görünümlere bürünmek isteyen insanlar bile farkında olmadan moda çemberinin içine girmiş olurlar.

Sanayi devrimine kadar aristokratlara hazırlanan giysiler sanayi devriminden sonra tüm kesime ulaşmıştır. Son yüz elli yılda kadın bedeni üzerinden yapılacak okumalarda kadının kıyafetiyle kendini ifade etme biçimi neredeyse birbirine özdeştir. Kadının özgürleşmeye doğru attığı her adımda moda tasarımcısı, hem kendisine, hem de kadına yeni bir yol haritası sunmuştur ve feminizmde bu bağlamda belirleyici rol oynamaktadır.

Grimke'ye göre, kadınlık sorununu kadınların dış görünüşleriyle alakalıdır. Bebekler gibi giyinmeye devam ettiğimiz sürece farkındalığımızın olmayacağını ve faydalı olamayacağımızı ileri sürer (Donovan, 1997, s. 40). Feminist akımın savunucularından olan Grimke'nin düşüncesinde de anlaşıldığı gibi moda tasarımcılarının ve giyim faktörünün rollerinin değil modasal döngüyü sağlamayı kadın bağımsızlığına fayda/zarar sağlayacak derecede etkili olduğu anlaşılmaktadır. (Donovan, 1997, s.95).

Batı tarihinde on sekizinci yüzyıl ile yirminci yüzyılın son çeyreği, karşılıklı moda hareketlerinin görünümüne ve süresine bakarak birbirinden ayrılmaya çalışıldığında, on sekizinci yüzyılda zaman, mekan ve teknik özellikler bakımından oldukça farklı oldukları için saptanabilen onlarca moda görülür (Waquet ve Laporte, 2011, s.22). Sosyal, siyasi ve ekonomik anlamda geri plana atılan kadınların estetik alanda da yaşadıkları zorlukları o dönem çerçevesinde bakıldığında önümüze pekte iç açıcı görseller çıkmamaktadır. “Viktoryen döneminde Avrupalı kadınların kilise baskısına direnirken kısıtlanmışlıklarını bellerine bağladıkları korsellerle ifade etmesi, yaşadıkları semboliklerin biçimleri göstergeleridir” (Er, 2011, s.18).

Resim 1'de görülen İspanya'dan Avrupa'ya yayılan iç etekler, önceleri kalçaları yüksek göstermek için giyilirdi. Kalçaları daha yüksek göstermek isteyenler için içten giyilen bu kafes etekleri yastık takarak kullanırlardı. Eteğin arkasını daha kabarık göstermek için kullanılan bu yastıklar 14. yüzyıldan başlasa da 19. yüzyılda yaygınlaşmıştır(URL-1,2018).

Resim -1: Korse Örneği ve Bel İnceliği

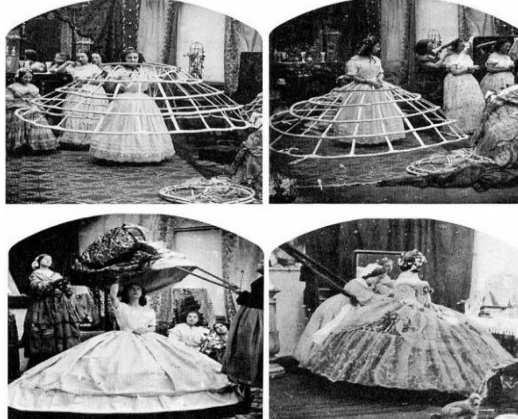
Kaynak: URL-1

19. yy kalça yastıkları, korseler, statü ve zenginlik göstergesi krinolin (crinolin) etekler kendini göstermiştir. Kadının hareketini kısıtlayıcı, onu toplumdan alıkoyan bu kıyafetler, giyinen korseler iç organların yerini değiştirecek derecede vücudu etkilemiştir.

Bir çift gövde olarak bilinen korse ilk olarak 16. Yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmıştır. Sert kapitone bir kumaşın içine yerleştirilen balina kemiği ya da kamış çim olarak bilinen kurumuş sazdan oluşturulan korseler, beli sıkıştırıp göğüsleri düzleştiriyordu(Fogg,2014:51).

Kadınların beli bu şekilde kalçanın üçte biri kadar olmuş ve göğüslerden bele doğru incelen belden de kalçaya doğru genişleyen bir görünüm sağlanmıştır.

Resim -2: Krinolin Eteğinin Giyiniş Aşamaları

Kaynak: URL-2

Resim 2’de 1860’tan bir krinolin kafes örneği. Elbise uzun çubuklarla kafesin etrafına geçirilirdi ve bir hizmetçinin yardımını gerektirmekteydi (Fogg, 2014, s.146).1850’lerin başında birçok etek üst üste giyilmiştir. At kılı ve ketenle sertleştirilmiştir. İlk yıllar yarım krinolin saha sonraki yıllarda ise kafes krinolin ortaya çıkmıştır (Ertürk vd., 2013, s. 16). Krinolin etekler kendi başlarına giyilememektedir. Fotoğrafta da görüldüğü gibi yardımcıları olur; aynı şekilde giyilebilmekte gene aynı parçaları birkaç kişi yardımıyla çıkarılabilmektedirler.

Elbiseler ne kadar kabarık ve yüksek olursa o kadar eşinin maddi gücüyle örtüşmekteydi. Kadınlar burada da erkeğin sosyal ve ekonomik gücünü gösterge aracı olarak kullanmaktaydılar. 1870’lerin başına kadar bu durum sürmüştür. 1869 yılında Kraliçe Viktorya, krinolin etek yerine eteklerin arka kısmına kıvrımlar ve drapeler kullanmıştır. Arka yastıkla destekli uzun kuyruklu etekler giyerek moda öncülük etmiştir (Ertürk vd., 2013, s. 16). 1830’lara kadar özellikle de kadınların giyimi çok fazla abartılı ve hareketi kısıtlayıcı olmuştur. İnce bel, geniş kollar ve uzun, geniş etekleriyle kadınlar hareketli etkinlikler içinde bulunamazlardı. Giyim anlayışındaki bu durum 1860’lara kadar varlığını sürdürmüştür (Rouse, 1989, s. 115).

Resim -3: Arka Yastığı Örneği

Kaynak: URL-3

Resim 3’de arka yastığı ve kafes şeklindeki iç etekler verilmiştir. Kafes etekler ve arka yastığı elbiseleri daha kabarık ve gösterişli göstermek için kullanılmıştır.

Giyisilerdeki gösteriş ve hareket engelleyici unsurların varlığı sanayi devrimine kadar sürmüştür. Sanayi devrimine kadar, zaman kavramı kutsal ve kutsal olmayan zaman olarak ikiye bölünmüş bir anlayışla idrak edilmektedir (Barbarosoğlu, 1995, s. 24). 18.yüzyılda feminizm yeni yeni canlanmaya başlamış ve kadın; yerinden, konumundan ve durumundan rahatsız olmuştur. Buda feminizme kapı aralamıştır. “ İlk kez Amelia Jenks Bloomer tarafından giyilen “şalvar benzeri kısa büzgülü pantolon” ile reform kıyafetinin de temellerini atmışlardır” (Gürcüm ve Arslan, 2017, s. 1385).

Resim-4: Amelia Jenks Bloomer

Kaynak: URL-4

Kadın haklarını benimseyen Bloomer, 1853'te oldukça aktif hale geldi ve New York'ta ve başka yerlerde konuşmalar yaparak görüşlerini dile getirmiştir. O, geniş kesim pijamalar veya “kısa pantolon” , “Türk pantolonu” giyerek halka görünmeye başladığında bu elbise-reform hareketine katılmış oldu(URL-5,2018). Amelia Jenks Bloomer'ın ilk defa pantolon kullandığı için bu giysi “*Bloomer Pantolon*” olarak anılmaktadır ve Resim 5’de örneği görülmektedir.

Bu pantolon kadınlara özgür hareket imkânı sağlıyordu. Kendi işlerini kendileri yapabilecekler, kıyafetlerini kendileri giyinip kendileri çıkarabileceklerdi. “Bu nedenle kadınlarında pantolon giyebilmesi önerisi ortaya atıldı. Bu öneriyi getiren önderlerinden olan Amelia Bloomer, ideal kıyafet örneği olarak Türk kadınlarının giydiği şalvarı gösterdi”(Vural, 2014, s. 42). Tüm bunların yanından 1. ve 2. Dünya savaşında erkeklerin savaşa gitmesi ile tüm ağır işler kadınlara kalmıştı. Böylelikle

kadınlar tüm bu ağır işlerin altından kalkabilmek ve fabrikalarda çalışabilmek için giysileri erkek giysilerine benzemeye başlamıştır. Artık o gösterişli uzun etekler yerine kısa formaya benzer etekler ya da pantolonlar giymişlerdir.

16. yüzyılda kömür madenlerinde işçi olarak çalışan İngiliz kadınlarının kısa pantolonları giyindikleri bilinmektedir. 17. yüzyılda da denizcilikte çalışan kadınların ise yaptıkları işten ötürü kolaylık sağlaması adına eteklerini pantolonlara benzettikleri bilinmektedir (Crane, 2003, s. 159). 1907 yıllarında maden ve kömür ocaklarında çalışan kadınlar daha çok pantolon giyinmeyi tercih etmişlerdir. O zamanki şartlarda pantolon giyen kadınların erkek otoritesini ele geçirmeye çalışması düşüncesi pantolon giyinen kadınlara karşı bir önyargı oluşturmuştur. Viktoryan giyimi pantolona tercih edenler olsa da işçi sınıfı kadınları pantolon giyinmeye devam etmiştir.

İhtilalle birlikte 1780 – 1830 yılları arasındaki Sanayi Devrimi (Endüstri Devrimi) ile Avrupa’da, kısa süre sonra da dünyada sanayileşmenin (endüstrinin) gerçek anlamda temelleri atılmıştır. XIX. yüzyıl aynı zamanda “işçi kadının yüzyılı” olmuştur. Endüstrideki makineleşmenin hedefi ve amacı doğrultusunda insan emeğini azaltarak erkeklerin yaptığı işlerin kadınlar tarafından daha düşük ücretlerle yapılabilmesi kadınları endüstri alanında tercih edilen işçi konumuna getirmiştir. Ev işçiliğinden endüstriyel ve kamusal alan işçiliğine geçen kadınların bu dönemde giyimlerinin daha feminen, abartısız ve hareket özgürlüğü sağlayan giysiler olduğu göze çarpmaktadır (Bock, 2004, s.117).

Ginsburg’ a göre, 1890 dönemlerinde kullanılan kravatın feminist üniformanın temeli olarak tanımlar. Düz kravatın oldukça dik ve sert yakaları, yakasına ilişmiş inci bir yakalığını anlatır. Düz kravatı cinsel eşitlik isteğinin uzlaşmacı olmayan iddiası olarak görür. Genç kadınların belleindeki geniş kemerlerle ise belinin inceliğini, saçlarına taktıkları büyük kurdelelerle da aslında kadının her iki tarafta olmak istediğini vurgular. Fransız romancı olan Colette’nin eşi ile çekildiği fotoğrafta kravatı ve büyük şapkası ile görülür. Eşinden ayrıldıktan sonra da kavatı takmaya devam etmiştir (Crane, 2003, s.137-138). Fotoğraftan da anlaşıldığı gibi

erkeksi bir kesim ve kravatın yanında kadınsı bir şapka unutulmamış, ceket kesimi penslerle daha çok bel hattı inceliğini ortaya çıkarmaya yönelik biçimlendirilmiş ve ikili bir kadın profili çizilmiştir.

Resim -5: Colette'nin Eşi ile Çekildiği Fotoğraf

Kaynak: URL-6

Feminist kadın sanatçılardan olan Rosa Bonheur, pantolonu işini kolaylaştırdığı ve kendini sanatına adanmak için rahat hareket etmek adına giyindiğini, giyindiği eteklikleri ile iş yaparken rahat olmadığını ama etekliklerini atıp sadece pantolon giyen kadınlara da karşı durduğunu söylemiştir ve şunları da eklemiştir “ Pantolonum benim en büyük koruyucum olmuştur. O eteklikleri bir yerden bir yere sürüklemek zor, birtakım işleri yapmaktan beni alıkoyacak geleneklerden kopabildiğim için kendimle gurur duyuyorum...” demiştir (Antmen, 2010, s.155).

Resim -6: Pantolon ve Cep Kullanımı

Kaynak: URL-7

Günümüzde de pantolon kadınlar için kurtarıcı parça olmuştur. Bir feminist dergisi olan 'Pazartesi' dergisinin 1995 basımı 2. sayısında pantolon ve cep arasındaki ilişkiye feminist bir bakış açısı ile bakılmıştır: " Bu cep meselesi öyle küçük bir ayrıntı değil, erkeklerle aramızdaki önemli bir fark diye düşünüyorum. Siz, hiç bir erkek giysisinde cep görüntüsü veren fakat cep olarak kullanılmayan bir şey gördünüz mü? Yoktur. -Belki çok satmayan bir iki modelde bulunabilir, ama önemli olan cebin esas olmasıdır" (URL-7,2018). Tasarımlarda kullanılan detaylar ve süslemeler bile kadın ile erkek arasında bir görünmez farklılık yaratmaktadır. Erkek için özgürlük sağlayan cep kadınlar için sağlamamaktadır.

Günümüzde de Christian Dior' un Bahar 2017 ilk koleksiyonunda yapılan tişört tasarımlardaki baskılarda feminist anlayışa destek verdiği görülmektedir Romantik kıyafetler ile birleştirilmiştir ve üzerinde "Hepimiz feminist olmalıyız" yazmaktadır. Moda da feminizmin önderliğini Christian Dior ve Stella McCartney yapmıştır. Alexander McQueen, Prabal Gurung, Valentino, Rodarte ve Prada ise takip etmiştir.

Resim -7: Dior'un Tişörtleri

Kaynak:URL-8

Bir zamanlar John Galliano ve Raf Simons gibi yenilikçi ve ezber bozan kreatif direktörleri bünyesinde barındıran Dior için "Hepimiz feminist olmalıyız!" söylemi aslında hiç radikal değil. Radikal olan mesajı

iletken baskılı beyaz tişört, baktığımızda ise, bu tişörtün bir arzu nesnesinden çok daha fazlası olduğunu anlıyoruz(URL-8,2018).

Günümüz sanatçılarında Beyonce, Emma Watson, Ellen Page, Scarlett Johansson, kadın erkek eşitliğine destek veren sanatçılardandır. Aşağıda Beyonce' nin konserinden bir görüntü verilmiştir.

Resim -8: Beyonce Konseri

Kaynak: URL-9

Şarkılarında genel olarak cinsiyet eşitliği üzerinde duran Beyoncé, alttan alta dinleyenlerine feminist düşüncelerini benimsetti. Yarattığı farkındalık, Beyoncé'nin tam da hedeflediği üzere, kadınların kendilerine olan saygılarını tekrar kazanmalarının önünü açtı. Tutturduğu bu çizgide savunduğu eşitlikçi görüşü bazen doğrudan, bazen de alt metin olarak bize vermeyi ihmal etmedi(URL-9,2018).

Kadın, bir yandan sosyal ve çalışma hayatına adapte olurken ve zihnen özgürleşirken, bir yandan da kıyafetleriyle bu özgürleşmesi tamamlama yoluna gitmiştir. Moda tasarımcıları çalışan kadınları, cinsel kimlikleriyle çalışma ortamlarında kendilerini daha özgür hissedebilecekleri kıyafetlere imzalarını atmışlardır. Beyaz yakalı kadınlar, zihinsel bir devrimin, bir kadın hareketinin ve kadın özgürleşmesinin simgesi olduğu kadar, moda tasarımcılarının da görünmez yüzünün görünüm alfabesi niteliğindedir. Kadının yüzeyi, görüntüsü aynı zamanda moda tasarımcısının da katkılarıyla oluşan bir boldür. Bu sembol hayatın birçok alanını etkileyecek güçtedir. Kadının özgürlük arayışı, moda tasarımcısının hayal dünyasını zenginleştirirken, moda tasarımcısının hayal dünyasından gerçek hayata ve kadının özgürlük arayışına, görünen, hissedilen simgesel bir durum yaratmaktadır.

Sonuç

Moda tasarımlarındaki yeni yaklaşımlar, kadının kamusal alandaki özgürlüğüne yeni bir anlam katabileceği gibi kadın haklarının savunulması, kadının sosyal dünyasındaki pozisyonunu giyim eğilimleriyle muhafaza ederek ilerlemesine imkân sağlayacaktır. Bu araştırma da moda tasarımı ve feminizm kavramı arasındaki ilişkiyi ortaya koyulmuştur. Bu ilişkiyi açıklayabilmek için de moda ve feminizm konusunun ele alınması, irdelenmesi bu açıdan kadına bakış açısı feminizm bağlamında moda tasarımı açısından önemsenmiştir.

Toplumsal yapıdan düşünce akımlarına kadar hayatın bütün alanlarındaki yenilik arayışı modanın kalıcılığına belki gölge düşürüyormuş gibidir ancak, moda tasarımcısının damga vurduğu dönemin, tarihsel süreç içindeki ileriye dönük etkisini yadsımamak gerekir. Farklılıkların toplamı olarak da nitelendirilebilecek moda tasarımcısı özellikle bireyin değişiklik arayışındaki heyecanına ortak olarak kendini konumlandırmıştır. Böylece farklılık arayan birey ile moda tasarımcısı sadece tüketim alışkanlıklarıyla görünmez bir bağla birbirine bağlı değil ekonomik, sosyal, kültürel, ideolojik, psikolojik vb. iletişim ve etkileşim alanında bir anlamda birlikte, birbirini etkileyerek, birbirinin algı, bilinç, düşünce ve his dünyalarına sızarak üretmektedirler. Tüketici olarak da sayılabilecek birey ile moda tasarımcısı farklılıkların etkisiz toplamından fazladır.

Son yüz elli yılda kadın bedeni üzerinden yapılacak okumalarda kadının kıyafetiyle kendini ifade etme biçimi neredeyse birbirine özdeştir. Kadının özgürleşmeye doğru attığı her adımda moda tasarımcısı kadına yeni bir yol haritası sunmuştur ve feminizmin de bu bağlamda belirleyici rol oynadığı görülmüştür.

Feminizmin ortaya çıkışının en önemli sebeplerinden biri de Aydınlanma döneminde kadınların Aydınlanma ilkeleri dışında tutulması olarak nitelendirilmiştir. Bütün olup biteni anlamaya çalışan kadınlar umduklarını bulamadıkları için direnişlerini sürdürürler. Rönesans ve Reform hareketleri bile kadınlara istediklerini verememiştir. Aydınlanma dönemi ile insanlar daha çok akla, bilime, felsefeye önem vermişler; okumuşlar, tartışmışlardır. Bilimsel araştırma ve faaliyetlerde

bulunmuşlar, deneyler yapmışlar ve aklı öncü almışlardır. Sanayi devrimi ile birlikte feminizminde alt yapısı hazırlanmıştır.

Feminizm, dolayısıyla kadın hakları hareketi başlamadan önce kadının konumu gibi modanın konumu da erkeğin statüsüne göre değişiklik göstermiştir. Kadının içinde yer aldığı moda unsurları erkeğin statüsünü gösteren araç olarak kullanılmıştır. Her olaydan beslenen moda, feminizmden de beslenmiştir. Feminizm ile hak ve özgürlüklerin yanında kıyafet anlamında da değişim ve dönüşüm yaşadıkları görülmektedir.

EXTENDED ABSTRACT

Being A Woman in Fashion And Feminism

*

Şerife Yıldız – Nihal Ulurasba

Selçuk University

What we wear is a tool of communication by which we tell something without speaking. There is something that our clothes try to tell the person a cross from us. In fact, it is possible to regard communication and social perception in addition to culture as reasons for changing of clothes from one continent to another. Because every culture uses its own communication language. It varies even within the same country besides intercontinental change. In addition to explaining why there are many differences between the Eastern and the Western regions of Turkey by this reason, we can also add different factors such as economic, political, living standards, etc. All of these variables direct fashion, and therefore they cause change and transformation. Thus, it is true to say that fashion is a process of change. Fashion is a concept that is fed on today, renewed for tomorrow, starts getting old at the moment it is renewed and exists within this cycle.

Even though every individual tries being different with his style, s/he finds himself/herself again in fashion. Even people who want to look differently for different reasons become involved in the fashion cycle. Some people also use their clothes as a tool for conveying their thoughts, or they had to because of social and someother conditions at that period. Just like history, fashion also repeats itself. When examined, it resembles itself in this cycle, and it is reinterpreted in that period and integrated; it exists. It continues in this way. Icons of a period, media, economics, mass impact, community and social factors, internet and many other factors are effective throughout this process. It is not true to relate fashion with only clothes, even the words we use may have come in to fashion at cer-

tain times. However, fashion advances in parallel with its own lines even though it has spread on a large area.

The quest for innovation in all aspects of life ranging from religion to movements of thought looks as it overshadow permanence of fashion but, one should not deny the forward-looking impact of the period that a fashion designer leaves his mark in that period throughout the historical process. Fashion designer, who can be also described as the total of variations, especially positioned himself/herself by participating the thrill in an individual's quest for change. Thus, the individual who looks for difference and the fashion designer not only become connected with an invisible link composed of consumption habits but also they produce together, by affecting each other and infiltrating each other's world of perception, consciousness, thought and feeling in the fields of economic, social, cultural, ideological, psychological, etc. communication and interaction. The individual who can be considered as a consumer and the fashion designer are greater than the ineffective sum of variations.

New approaches in fashion designs will be able to add a meaning to the freedom of women in public space and also defending women's rights will enable their progress by preserving the women's position in their social world with clothing tendencies. Instead of imperative sentences such as "A woman dresses in that way," an explanatory and free approach in the form of "A woman dresses as she likes, she expresses herself as she dresses," reveals the relationship between fashion design and the concept of feminism. In order to explain this relationship, it is considered important to handle and examine fashion and feminism issue, viewing women from this perspective in terms of fashion design in the context of feminism.

Feminism took its name from Charles Fourier, who was a socialist and philosopher. Fourier argued that a society's development depended on the rights that would be given to women. When we look at the historical process, it was first put forward by Mary Wollstonecraft in the 18th century. **A Vindication of the Rights of Woman**, proposed by Mary Wollstonecraft in 1792 and the first study in the history of feminist theory, brought feminist thought to an important dimension. In the most general sense, feminism is the movement of women who claim to have as many rights as men in social life, and who want equality in social,

economic and political terms. Feminism is against all discriminations that are gender-oriented. As it based on equality, it does not value woman above man or vice versa. It does not prefer sympathy for the same gender and antipathy for the other gender such as sexuality, misogyny, anarchism, lesbianism, There are also anarchist and homosexual feminists, but this does not change the main purpose of feminism: Although there are feminist groups which advocate different opinions and there are different approaches which were brought forward by these groups, common goal of all feminists is to continue a struggle that aims to improve women's situation.

This subject was chosen because of the strong impact of feminism thought, known as women's freedom movement, on fashion. Survey research design was used in the study. Beginning from the changes of fashion throughout the historical process, women's directing fashion together with the feminist movements will be witnessed in this research.

In this research, we thought that it is important to recognize fashion design, which makes women's freedom – it has not still been formed exactly – in other words feminism visible in women's bodies. Bringing forward the change in clothes of women who have been seeking their social rights during and after feminism, and revealing its contribution to fashion and women's freedom will be dealt with in this study. The research was planned to reveal if there is an influence of feminism in change and selection of clothes, and there is a relationship between feminism and fashion. It has been observed that if people who adopt feminism as a lifestyle express themselves freely in the context of clothes and how their views have reflected on fashion design.

In the study; the place of woman in the context of fashion, the corset that was imposed upon women, crinoline skirt, iron shoes, parricide collars, and back cushions were mentioned. Examples were given from the periods in which the place of woman depended on the favoritism of the place of man. It was observed that with the advent of Bloomer pants with feminism, women paid more attention to their clothing, and they preferred clothes that are comfortable, and healthy, and that provide ease of movement. Lines that became masculine were seen in some instances. Also, the concept of feminism and its brief history were mentioned. Lucretia Mott, Elizabeth Cady Stanton, Susan B. Anthony and

later Carrie Chapman Catt and Alice Paul, Olympe de Gouges, who are advocates of feminism, and their visuals were included. The entrance of woman into the social environment with the advent of feminism and dress that has changed with it were also addressed. Subbranches of feminism and the social position of a woman were mentioned.

Survey research design was used in the study. Written and visual sources were utilized in the research.

Kaynakça/References

- Antmen, A. (2010). *Sanat / cinsiyet sanat tarihi ve feminist eleştirisi* (2. Baskı). (Çev. Esin Soğancı- Ahu Antmen) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Barbarosoğlu, F.(1995). *Modernleşme sürecinde moda ve zihniyet*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Bock, G. (2004). *Avrupa tarihinde kadınlar*. (Çeviren: Zehra Aksu Yılmaz). İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Crane, D. (2003). *Moda ve gündemleri: giyimde sınıf, cinsiyet ve kimlik*. İstanbul: A Yrıntı Yayınları,
- Çeğindir, N. Y. (2017). *100 soruda giysi mimarisi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Demir, Z. (2014). *Modern ve postmodern feminizm*. İstanbul: Sentez Yay.
- Donovan, J.(1997). *Feminist teori*. İstanbul: İletişim Yayıncılık,
- Elçi, E. (2011). Türkiye'de "Kadın Olmak" söylemi: kadınlarla yapılmış bir söylem çalışması. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 31, 1-28,
- Emin, M. (1994). *Feminizm*. Bursa: Özel Matbaacılık.
- Er, D. (2011). Fatma Aliye(Topuz) Hanım(1862-1936) ve kadının toplumdaki yeri hakkındaki fikirleri. *Fırat Üniversitesi, e-Journal of New World Sciences Academy*, 6(2),380-395
- Ersoy Çak, Ş. (2010). Toplumsal cinsiyet ve feminizm teorileri bağlamında Türkiye'deki reklam filmleri ve popüler müzik videoları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 4, 101 - 110
- Ertürk, N. vd., (2013). *Moda tasarımı* (1. Baskı). Eskişehir:Anadolu Üniversitesi Web-Odset Tesisleri.
- Fogg, M. (2014). *Modanın tüm öyküsü*. Çin-İstanbul: Hayal Perest Yayınevi.

- Fraenkel, J.R. ve Wallen, N.E. (2000). *How to design and evaluate research in education*. (4th Edt.) Boston: McGraw-Hill.
- Gürçüm, B. H. ve Arslan, A. (2017). 19. yüzyıl süfraj hareketinde sessiz direnişin sembolü olarak reform kıyafeti. *İdil Dergisi*, 6(32), 1385-1411
- İlter, N. (2014). *Toplumsal cinsiyet gerilimleri üzerinden feminizmi tartışmak*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mardin.
- İmre, M. H. (2016). Tarihsel gelişim içerisinde insan, Moda, Ayakkabı İlişkisi. *International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS)*, 2 (Special Issue 1), 189-204.
- Mackenzie, M. (2017). *İzmler. Modayı anlamak*. İstanbul:Hayal Perest Yayınevi,
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*. Çeviren: Osman Akınbay ve Derya Kömürcü, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları,
- Öztürk, E. (2003). *Türk kadınının feminizme bakış açısı (Erzurum Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Pektaş, H. (2006). *Moda ve postmodernizm*. Yayınlanmamış Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Polat, G. ve Arslan-Yüceer H. (2015). Kadınların pantolon giyinmelerine ilişkin kişilerin dini açıdan görüşlerinin incelenmesi. *Akademik Bakış Dergisi*, 47, 63-70.
- Rouse, E.(1989). *Understanding fashion*. London: Blackwell Science Ltd.
- Sancar, S. (2003). Üniversitede feminizm bağlamı gündem ve olanaklar. *Toplum ve Bilim Dergisi*, 97(Yaz), 164-182.
- Schroeder, S. K. (2007). *Popüler feminizm*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık,
- Terlikli, S. (2013). *1850 ve 1950 yılları arası batı toplumlarında sanat, toplumsal yapı ve moda etkileşimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Thomas, R. M. (1998). *Conducting educational research: A comparative view*. West Port, Conn: Bergin & Garvey.
- Tür, Ö.ve Aydın-Koyuncu, Ç.(2013). Feminist uluslararası ilişkiler yaklaşımı: Temelleri, gelişimi, katkı ve sorunları. *Uluslararası İlişkiler Akademik Dergisi*, 7(26), 3-24.

- Üstün, G. (2011). Cumhuriyetten günümüz toplumda ve çalışma hayatında kadın, giysilerdeki değişimler ve moda faktörü. *Gazi Üniversitesi, e-Journal of New World Sciences Academy*, 6(1), 36-52
- Vural, D. (2014). Viktoryan dönemi kıyafet reformu. *Robert Kolej Tarih Dergisi* 11,41-43. https://issuu.com/rctarih/docs/tarih_magazine_-_may_2014
- Waquet,D., M.Laporte (2011). Moda, Ankara: Dost Kitabevi
- URL-1: http://bloggermaisiyah.blogspot.com.tr/2016/02/rokoko-stili_11.-html, Erişim Tarihi:10.09.2018
- URL-2: <https://victorianparis.files.wordpress.com/2012/01/crinoline1.jpg>, Erişim Tarihi: 21.10.2018
- URL-3: http://bloggermaisiyah.blogspot.com/2016/02/rokoko-stili_11.-html, Erişim Tarihi:18.09.2018
- URL4:<https://www.britannica.com/biography/AmeliaBloomer/media/69991/112413>
- URL-5: <https://www.britannica.com/biography/Amelia-Bloomer/>,Erişim Tarihi: 12.10.2018
- URL-6: <https://mirabledictu.org/2013/08/25/the-colette-project-claudine-married/>, Erişim Tarihi:14.11.2018
- URL-7: <http://www.pazartesidergisi.com/pdf/2.pdf>, Erişim Tarihi:17.11.2018
- URL-8: <https://vogue.com.tr/trend/diordan-favori-parcalar/2>, Erişim Tarihi: 11.11.2018
- URL-10: <https://www.wannart.com/10-beyonce-sarkisi-ile-feminizme-giris/>, Erişim Tarihi:11.11.2018

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Yıldız, Ş. ve Ulurasba, N. (2018). Moda ve feminizm içinde kadın olmak. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(16), 2388-2410. DOI: 10.26466/opus.487892